

Evaluatie Coalitieakkoord 2015-2019

‘Iedereen bewust van water’

In 2015 werden voor het eerst de verkiezingen voor de waterschappen in Nederland gelijktijdig gehouden met die voor de Provinciale Staten. Na een eenmalige periode van 6 jaar bedraagt de bestuursperiode voor waterschappen weer vier jaar. In de aanloop naar de volgende verkiezingen op 20 maart 2019 maakt de huidige coalitie van het Hoogheemraadschap van Delfland de balans op. Dat doen we op een eigentijdse manier, die aansluitend is op de reguliere verantwoording in de begrotingscyclus en de vergaderingen met de Verenigde Vergadering, het Algemeen Bestuur.

Het college van Dijkgraaf en Hoogheemraden van Delfland

Akkoord

De coalitie bestond de afgelopen periode uit de gekozen fracties van VVD, AWP (Algemene Waterschapspartij Delfland), CDA, Water Natuurlijk en de geborgde categorieën

Bedrijfsgebouwd en Ongebouwd. “*Iedereen bewust van water*” is de titel van het Coalitieakkoord dat de coalitiepartijen aansluitend op de verkiezingsuitslag hebben gesloten. De ambities uit dit document hebben een plek gekregen in het Waterbeheerplan 2016-2021 en zijn vervolgens vertaald naar doelstellingen en activiteiten in de begroting. Ieder jaar leggen wij verantwoording hierover af tijdens de reguliere cyclus (kadernota, begroting, bestuursrapportage en jaarrekening). Nu het eind van de bestuursperiode nadert, delen wij in dit document op een andere manier de behaalde resultaten. Dat doen we door terug en ook vooruit te kijken door middel van een

Coalitieakkoord en Waterbeheerplan

aantal interviews. Ook een aantal externe partijen is hiervoor geïnterviewd. De interviews in dit document geven een beeld van de inspanningen en resultaten van de afgelopen periode.

Verandering

De kerntaken van Delfland zijn nog steeds: de waterveiligheid, het waterbeheer, de waterkwaliteit en het zuiveren van afvalwater. Kort gezegd: *Droge Voeten & Voldoende en Schoon Water*. Echter de omstandigheden waaronder wij dit moeten regelen veranderen continu. De afgelopen periode is duidelijk geworden hoe de verandering van ons klimaat gevolgen heeft voor heel Nederland en ons gebied in het bijzonder. Perioden met extreem veel water en met (voor onze begrippen) extreme droogte wisselen elkaar in een mum van tijd af. De stijging van de zeespiegel zet de komende decennia onverminderd door, evenals de bodemdaling. Dat is een bedreiging voor ons gebied dat grotendeels ver onder de zeespiegel ligt. Acties in het kader van klimaatadaptatie, ecologie en duurzaamheid zijn hierdoor urgent van karakter. Dit gebied is zeer dichtbevolkt en een belangrijke economische motor van ons land. Dit neemt als gevolg van urbanisatie, migratie en economische groei in de toekomst alleen nog maar toe. De Verstedelijkingsopgave in ons gebied tot 2030 (en daarna) is groot. Dit stelt ons voor lastige dilemma's en complexe beslissingen, wanneer we voor mens, natuur en dier de best mogelijke oplossingen nastreven. Het gevoel van vrijblijvendheid neemt in rap tempo bij alle partijen af. De extreme externe veranderingen hebben gevolgen voor alle onderdelen van het werk van een waterschap. De hele keten van ons watersysteem heeft ermee te maken en kan bijdragen aan mogelijke oplossingen. Van de veiligheid van onze dijken tot en met het efficiënt zuiveren van het rioolwater.

De verandering die noodzakelijk is om het hoofd te bieden aan huidige en toekomstige uitdagingen is een proces van lange adem. Tegelijkertijd moeten we dit in samenwerking met talloze andere belanghebbende en verantwoordelijke partijen oppakken. Dat geldt voor bedrijven, maatschappelijke organisaties, medeoverheden, maar ook voor individuele huishoudens. Iedereen kan een steentje bijdragen. En daarmee sluit het motto van het coalitieakkoord hier naadloos bij aan: Iedereen bewust van water.

Voortvarend

Samenwerken -of modern gezegd: polderen- zit in ons DNA, al sinds de dertiende eeuw. Het nadenken over oplossingen voor de korte en de lange termijn eveneens. Dat is een geruststellende gedachte, maar zeker geen excuus om genoegzaam achterover te leunen. Wij zijn ons bewust van de gigantische opgave die voor ons ligt. Die vraagt naar onze mening om slimme oplossingen, bewustwording en gedragsverandering, nieuwe samenwerkingsvormen, allianties en grote investeringen. De Omgevingswet sluit bij deze ontwikkelingen aan en dwingt ons als overheid om zaken anders te regelen dan we gewend waren. Het is dus van het grootste belang hier voortvarend mee aan de slag te

Pilots in het kader van de Omgevingswet en Watervisie

gaan en te experimenteren. In Delfland doen we dit door met andere overheden te werken in pilots en door een Watervisie op te stellen.

Waterbewust

Kijkend naar de toekomst zijn er veel vraagstukken waar waterschappen mee te maken krijgen. Om die effectief op te pakken is allereerst technische innovatie nodig. Nieuwe technieken helpen ons het werk steeds beter te doen: zuiniger, duurzamer, meer circulair. De waterzuivering wordt bijvoorbeeld een producent van grondstoffen. We realiseren waterbergingen op onverwachte plekken en combineren dit met andere ruimtelijke functies. Hiervoor is medewerking nodig van alle stakeholders. Dat vraagt daarnaast om sociale innovatie, oftewel waterbewustzijn dat leidt tot gedragsverandering. De bereidheid om bij te dragen aan de uitdagingen van Delfland is groot. Dat bleek bijvoorbeeld tijdens de droogte van de afgelopen zomer, toen bewuster met water werd omgegaan in Nederland. Begin 2019 start Delfland een grote en langdurige campagne om het waterbewustzijn te vergroten en het gedrag van mensen en bedrijven te wijzigen. De sleutel voor deze aanpak ligt bij ons allemaal. *"Iedereen bewust van water"* dus, niet alleen voor de periode die bijna achter ons ligt, maar ook richting de toekomst! Daarmee is de cirkel rond: van het motto van het coalitieakkoord dat in 2015 werd opgesteld naar de op de toekomst gerichte activiteiten.

Delft, november 2018

Marcel Houtzager, Antoinette Jans, Han van Olphen, Ries Smits en Ingrid ter Woorst

Samenwerking Westland: 'Meten is weten is handelen'

Het OESO-rapport uit 2014 maakte duidelijk, dat het waterbeheer in Nederland prima op orde is, maar dat het niveau van waterkwaliteit en waterbewustzijn te laag zijn. Dat laatste is opmerkelijk, aangezien Nederlanders zo gewend zijn te leven met water. Water zit in de haarvaten van Nederlanders, zou je zeggen. Maar juist omdat alles rond water zo goed geregeld is in Nederland, waar waterbeheer zelfs bij een aparte functionele overheid is belegd, ontstaat de paradoxale situatie dat een te laag waterbewustzijn risicovol kan worden. Voor het effectief aanpakken van maatschappelijke vraagstukken is samenwerking essentieel. Zo ook in het glastuinbouwcomplex in het Westland.

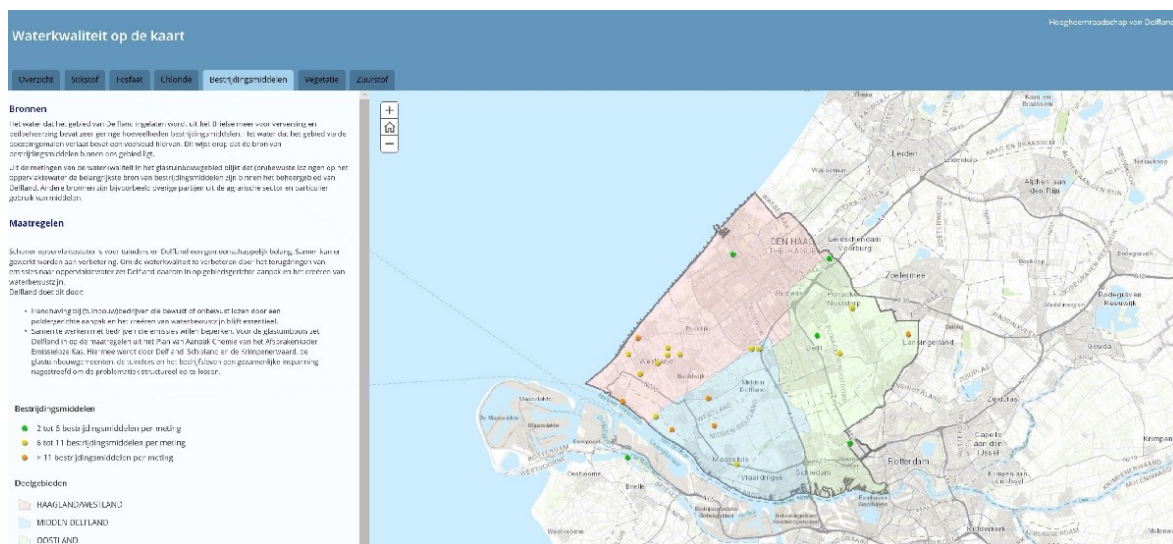
Ingrid ter Woorst is als hoogheemraad van Delfland verantwoordelijk voor waterkwaliteit. Ze vertelt daarover het volgende: "Toen ik begon werden mij de waterkwaliteitscijfers gepresenteerd. Die weken dusdanig af van de streefcijfers, dat ik besloot dat we waterkwaliteit op de kaart moesten zetten en die staan nu letterlijk op de kaart. Op de Waterkwaliteitskaart die je op onze website kunt vinden.¹ Dat openbaar maken was wel een gevoelig punt. Veel mensen, inclusief de tuinders, dachten dat het er veel beter voorstond. Ik weet nog dat ik toen heb gezegd: *'Wij gaan hier een succes van maken.'* Ik dacht het echt, de cijfers waren zo slecht dat we ze alleen maar konden verbeteren. En we hebben de waterkwaliteit verbeterd, met de makers van gewasbeschermingsmiddelen (Nefyto), met gemeenten zoals Westland en met de glastuinbouw. We zijn er nog niet, maar we hebben belangrijke resultaten geboekt."

Bram Meijer was van 2007 tot 2018 wethouder in de gemeente **Westland** en vond het belangrijk het Hoogheemraadschap van Delfland, de gemeente Westland en de glastuinbouw aan één tafel te krijgen. "In het Westland iets opleggen van bovenaf werkt niet. Dan kun je de wet aan je zijde hebben, maar je moet het tussen de oren krijgen." Hij verklaart hoe het komt, dat waterkwaliteit lange tijd niet op de agenda stond in het Westland: "We komen van ver. Het Westland is een nijver volkje. De tuinbouw is aan ene kant erg innovatief, maar het is ook een zakenvolk met de gedachte: *'Elk duppie is er één.'* Zij beginnen nu, door alle bewustwording op het gebied van duurzaamheid en klimaat, zelf in te zien dat als zij op het oppervlaktewater lozen, dat zij daarmee hun eigen imago schaden en daarmee de afzetmarkt voor het product."

Bram Meijer

¹ <https://bit.ly/2wXFmYv>

Waterkwaliteit letterlijk en figuurlijk op de kaart

Vanuit de strategie *'Meten is weten is handelen'* is Delfland op zoek gegaan naar minder voor de hand liggende samenwerkingspartners. **Nefyto** is een landelijke brancheorganisatie van ondernemingen die chemische en biologische gewasbeschermingsmiddelen op de markt brengen. **Maritza van Assen** is directeur van Nefyto en ziet de samenwerking met Delfland als een experiment: "Normaal gesproken zijn landelijke partijen als ministeries en de Unie van Waterschappen onze gesprekspartners. Ingrid ter Woorst heeft zowel in de Unie als bij Delfland waterkwaliteit in de portefeuille en zij zocht ons ook voor regionale zaken op. We kunnen dat niet met alle 21 waterschappen doen, maar we zien dit als een soort experiment en dat gaat heel goed."

Hoewel je dat niet meteen zou denken, bleken de partijen gezamenlijke belangen te hebben. Maritza van Assen: "Zeker. Wij streven beiden naar schoon water. Het hoogheemraadschap vanuit haar wettelijke verplichting en wij vanuit een verantwoordelijkheidsgevoel en een commercieel belang. Als het water niet aan de kwaliteitseisen voldoet, lopen wij het risico dat onze middelen in de toekomst niet meer gebruikt mogen worden. Het beeld dat wij als gewasbeschermingsmiddelenindustrie alleen zoveel mogelijk willen verkopen en dat het ons niet kan schelen wat in de sloot belandt, is hardnekkig. Wij willen schoon water en de landbouw blijven voorzien van onze producten. (...) Onze producten blijven politiek gevoelig liggen en op landelijk niveau is een aantal normen de laatste jaren tot op nano-niveau aangescherpt. Ik vind het daarom van bestuurlijke moed getuigen om met ons samen te werken, ondanks de negatieve beelden die bij sommige partijen nog bestaan."

Maritza van Assen (Nefyto)

Vanuit de openbaar gemaakte waterkwaliteitscijfers kon Nefyto kijken waar verbeteringen mogelijk zijn. "We kunnen niet naast de tuinbouwers staan om te kijken hoe ze het gebruiken, maar we kunnen hen wel zo goed mogelijk begeleiden. Dat deden we al met informatiebijeenkomsten, campagnes en adviesgesprekken, maar op basis van recente waterkwaliteitsmetingen kan dat nog beter. Een van de problemen bleek bij de teeltwisseling. De tuinders bleken minder alert op het moment dat de kassen leeg moeten. De resten van gewassen, de substraatmatten, uitlekwater; alles wordt uit de kassen gehaald en dan moet

worden voorkomen dat restanten van gewasbeschermingsmiddelen in de sloot belanden. Samen met LTO Glaskracht hebben wij een flyer gemaakt met daarop alle aandachtspunten en deze via diverse media verspreid. Daar was het Hoogheemraadschap heel blij mee.”

Bram Meijer: “De waterkwaliteit was in 2017 verbeterd ten opzichte van het jaar daarvoor. Dat is voor de glastuinbouw echt een prestatie. Afgelopen collegeperiode hebben wij de ambitie geformuleerd om in 2020 de meest duurzame glastuinbouw gemeente van Nederland te zijn en dit is een belangrijke stap op de goede weg.”

Naar de toekomst toe ziet Ingrid ter Woorst andere samenwerkingspartners: “Wij werken inmiddels ook samen met een aantal van de boeren uit ons gebied om mest en nutriënten op het erf respectievelijk op het land te houden en in het riool te lozen. We zijn in gesprek met andere belangrijke partners als de retail, Jumbo en Albert Heijn, de verwerkers, zoals Friesland Campina en banken. We zoeken naar het gemeenschappelijk belang, kijken naar de toekomst en grijpen kansen!”

Bram Meijer vertelt over nog een succesvolle samenwerking in Westland: “Waterkwantiteit gaat over droge voeten. Op dat vlak hebben we het project **Rainlevelr**² samen met het hoogheemraadschap ontwikkeld, waarin tuinders wateroverlast voorkomen door op tijd hun regenwaterbassins leeg te laten lopen. Rainlevelr werd geleid door iemand van Delfland en die stelde voor om een aantal tuinders in de keuken van het hoogheemraadschap te laten kijken. Om te laten zien wat er gebeurt als er veel regen op komt is en hoe ingewikkeld dat is. Dat heeft zoveel goodwill en begrip opgeleverd. Tuinders willen zien welk nut iets heeft voor ze iets doen.” In het verleden was dit anders, getuige dit citaat van Meijer: “In 1998 had dit gebied grote wateroverlast door de eerste grote piekbuien. Toen was de teneur: ‘*Het hoogheemraadschap moet zijn werk beter doen.*’ Inmiddels, 20 jaar later, ben ik ervan overtuigd dat we het samen moeten doen. Die overtuiging wordt breder gedragen. In 2008 hebben we het eerste gezamenlijk Waterplan met het Hoogheemraadschap opgesteld, het Waterplan Westland, en sinds die tijd hebben we volop geïnvesteerd in ambtelijke en bestuurlijke samenwerking. Het maakt mij tegenwoordig niet meer uit of een ambtenaar op onze loonlijst of die van het hoogheemraadschap staat, we hebben samen de taak het water schoner te krijgen en droge voeten te houden.”

Tuinders legen hun waterbassin tijdig om wateroverlast te voorkomen

² <https://rainlevelr.com/>

Moeilijke maatregelen nemen

Waterschappen zijn voor hun financiën grotendeels afhankelijk van de eigen belastinginning. De hoogte hiervan bepaalt het waterschap zelf. Delfland is het duurste waterschap van Nederland en **Ries Smits** was de afgelopen periode als hoogheemraad verantwoordelijk voor

de financiën. Hij zegt hierover: "Ik heb me voorgenomen dat de tarieven moesten dalen en stabiliseren en dat we een begin zouden maken aan het aflossen van onze schuldenlast van 800 miljoen. Het aflossen van de schulden is noodzakelijk om ruimte te creëren voor nieuwe investeringen. In 2033 kunnen we geheel schuldenvrij zijn." Uiteindelijk heeft het bestuur van Delfland deze coalitieperiode meer bezuinigd dan voorgenomen. Vijftien miljoen in plaats van tien miljoen. Ries Smits: "De belangrijkste maatregel die we hebben doorgevoerd om de schulden af te lossen, was het opheffen van de mogelijkheid voor kwijtschelding voor de zuiveringsheffing. Die kwijtschelding ging richting de twintig miljoen per jaar. Onze prognose was dat vijftig procent van de mensen die door deze maatregel voor het eerst belasting moest betalen, dat daadwerkelijk zou doen, maar uiteindelijk heeft 97 procent van deze groep mensen betaald. Dat was een flinke meevaller."

Henk Sigmund is sinds 2010 directeur van de **Regionale Belasting Groep (RBG)**. Hij is verantwoordelijk voor de belastinginning. "De hoogheemraadschappen Delfland en Schieland en de Krimpenerwaard hebben de Regionale Belasting Groep opgericht, omdat het belasting heffen en innen beter en goedkoper moest. We moesten een miljoen bezuinigen. Dat was een van de eerste dingen die ik op mijn zeepkist heb gezegd: 'Beste mensen, één ding is zeker, als we op dezelfde manier verder gaan als voorheen, dan gaan we dat miljoen niet verdienen.' En het is ons gelukt, twee miljoen zelfs. Ik geloof heel erg in ons concept, het is gemakkelijker voor burgers en overheden kunnen veel zondegeld op dit proces besparen." Inmiddels hebben ook de gemeenten Delft, Schiedam en Vlaardingen zich aangesloten bij deze gemeenschappelijke regeling. Een vorm van samenwerking tussen waterschappen en gemeenten.

Ries Smits benadrukt, dat de afschaffing van de kwijtschelding van de zuiveringsheffing op een heel zorgvuldige manier met de RBG is voorbereid en aangepakt: "We hebben brieven met informatie in verschillende talen gestuurd om mensen te informeren over het feit dat ze moesten betalen. Als mensen niet reageerden of weigerden hebben we gebeld en zijn we langs gegaan om uit te leggen waarom de kwijtschelding werd opgeheven en om mogelijke betalingsregelingen te bespreken. Na sommige bezoeken hebben we zelfs hulp uit het sociale circuit ingeschakeld, omdat we de situatie zorgwekkend vonden. We hebben dus niet gehandeld als kille rekenmeesters die het geld binnen wilden schrapen, maar echt maatwerk geleverd. Voor dit proces hebben we zelfs een pluim van de Nationale Ombudsman gekregen en het wordt gebruikt als voorbeeld voor andere lokale overheden die voor het opheffen van een kwijtschelding staan."

Voor de RBG was deze hele operatie ook een unieke situatie. **Willem Hoogendam** is clustermanager productie bij de RBG en zegt hierover: "Het hoogheemraadschap had twee uitgangspunten. Het eerste was: 'Het afschaffen is ons idee, wij nemen verantwoordelijkheid voor de inhoud.' En het tweede was dat zij in samenspraak met ons zou zorgen voor een zachte landing. Het hoogheemraadschap stemde in met de extra kosten die deze verandering met zich mee zou brengen en gedurende het hele proces hebben we al onze communicatie met inwoners nauwkeurig op elkaar afgestemd. Van de klachten die zij en de klachten die wij

Henk Sigmond (l) en Willem Hoogendam van de RBG

zouden afhandelen, inspraakavonden, folders in verschillende talen tot extra bezetting aan de telefoon nadat de berichten bij 50.000 mensen op de mat waren gevallen." Sigmond vult aan: "Wij hebben de hele overgang gewoon heel goed voorbereid en op politiek vlak bleef het besluit staan. Uiteindelijk heeft het grootste deel van de mensen, in sommige gevallen met termijnregelingen, kunnen betalen."

Politiek gezien ging deze operatie niet zonder slag of stoot. Er was ook een kritisch geluid te horen, bijvoorbeeld vanuit gemeenten. Stephan Brandligt is namens GroenLinks wethouder Duurzaamheid, Werk & Inkomen en Financiën van de gemeente Delft. Hij geeft aan dat er de afgelopen periode verschil van inzicht was over het afschaffen van de kwijschelding van de zuiveringsheffing. "Op dit punt hebben wij en het hoogheemraadschap een verschillende opvatting over de verantwoordelijkheid van het hoogheemraadschap." Dit had echter geen gevolgen voor de samenwerking. "Het gaat om het dagelijks werk van een overheid. Er kunnen onderlinge verschillen zijn in beleid en uitvoering, maar op een hoger niveau hebben wij een gemeenschappelijk belang: Een goede kwaliteit van leven voor de inwoners."

Ries Smits beaamt dit: "Voor het realiseren van een vervelend doel als het opheffen van de kwijschelding, is mijn advies: Ga het land in en ga het gesprek aan. We hebben alle wethouders van de gemeenten uit Delfland apart uitgenodigd om ervoor te zorgen dat het ook in gemeenten goed zou landen. Sommige gemeenten gaven specifieke wensen voor de brief aan die we overnamen, andere gemeenten waren in eerste instantie heel erg tegen het idee en zelfs in onze Verenigde Vergadering had een aantal leden vraagtekens. Toen hebben we een informatiebijeenkomst belegd waarop de RBG uitleg gaf en vragen beantwoordde en daarna was iedereen om. Over het algemeen denk ik dat het intensieve contact dat we hebben onderhouden met wethouders, leden van de Verenigde Vergadering en op de eerste plaats inwoners, heeft geleid tot begrip. En ik geloof erin, dat deze inwoners zich nu meer bewust zijn van het belang van water. Ze weten waarom ze de belasting betalen."

Hoogheemraad Marcel Houtzager voegt daar nog aan toe: "Toen ik als hoogheemraad begon stond voor mij vast, dat de tarieven niet verder omhoog mochten. In het coalitieakkoord hebben we afgesproken de kwijschelding van de zuiveringsheffing af te schaffen en de tarieven voor zes jaar te bevriezen. Dat betekende, dat als je als portefeuillehouder iets nieuws wilde, dat je iets ouds moest loslaten, in eerste instantie uit de eigen portefeuille. Dat was in Delfland best een cultuurschok."

Henk Sigmond van de Regionale Belasting Groep is trots op de samenwerking die met de deelnemende partijen is ontstaan. "Ik wilde me echt anders positioneren dan de gemiddelde belastingafdeling van een overheidsorganisatie. We zijn een bedrijf en we hebben klanten. Daarover heb ik in het begin, met de medewerkers die vanuit de hoogheemraadschappen mee verhuisden, wel gesprekken gevoerd. Zij zeiden: 'Het zijn geen klanten, want ze hebben geen keus.' Ze waren gewend aan een meer intern gerichte organisatie. Maar ik zei: 'Het maakt mij niet uit dat ze niet kunnen kiezen. We moeten ze als klanten benaderen. Direct de telefoon opnemen, netjes te woord staan, binnen drie weken schriftelijk reageren, dat soort dingen. In een onderzoek naar telefonische dienstverlening kregen we recent een 8.8, daar ben ik hartstikke trots op. We zijn nu zeven jaar verder en onze medewerkers staan hier inmiddels volledig achter." Wat hem betreft blijft het niet bij de huidige samenwerkingspartners. "Ik hoop dat meer gemeenten zich bij de RBG aansluiten. Ik geloof dat het belasting heffen en innen beter en goedkoper kan dan in veel gemeenten gebeurt."

Innoveren op alle fronten

Schoon Water is één van de hoofdtaken van een waterschap. **Han van Olphen** heeft nu zes jaar de portefeuille '**Afvalwaterketen en zuiveren**'. Hij had hiervoor zijn eigen bedrijf en is er bij toeval ingerold. De organisatie van de afvalwaterzuivering vindt hij overzichtelijk. Toch is er veel veranderd als gevolg van innoveren.

"We zijn in de afgelopen tien jaar heel anders tegen afvalwaterzuivering aan gaan kijken. We pompen elk jaar 80 miljoen kubieke meter gezuiverd (zoet) afvalwater de zee in. Met een aantal partijen, waaronder ook de TU Delft denken we na over hoe wij die verspilling van water, energie en grondstoffen aan kunnen pakken. We kunnen warmte uit het water halen, we kunnen grondstoffen zoals fosfaat uit het water halen. Dit is een eindig materiaal en zonder kunnen we niet leven. Het verdwijnt nu in zee en dan zijn we het kwijt. Wij zijn met een aantal waterschappen en HVC aan het onderzoeken of wij fosfaat uit de as van het slib kunnen halen. Tijdens het zuiveringsproces komt biogas vrij, wat wij weer gebruiken voor onze eigen energievoorziening. Kortom op een aantal gebieden is de techniek al beschikbaar maar is de uitvoering mede afhankelijk van daarmee gemoeide kosten en de bereidheid om ook op basis van maatschappelijke belangen over te gaan tot het doen van de benodigde investeringen."

Delfland wordt naast zuiveraar daarmee ook een producent van energie. Van Olphen: "Een paar maanden geleden zijn wij ons biogas op de zuivering 'De Groote Lucht' gaan opwaarderen tot groen gas, hetgeen vergelijkbaar is met aardgas en door ons dan ook geleverd wordt aan het net en gebruikt wordt door de transportsector. Ik vind dat we meer uitdrukkelijk naar buiten moeten uitdragen dat dit niet alleen geld opbrengt maar ook een klein beetje helpt aan een toekomst zonder aardgas. Wat we nog wel eens vergeten is om alles wat wij doen en bereiken beter onder de aandacht te brengen juist bij de belastingbetaler en de politiek. Dat vergroot het waterbewustzijn." Innoveren is noodzakelijk, maar wie het gaat betalen dat is een maatschappelijke uitdaging, aldus Van Olphen.

Groen-gas winning op De Groote Lucht

Stuw met zonnepaneel

Ries Smits onderschrijft dit. Hij heeft Innovatie in zijn portefeuille en is betrokken bij de **Energietransitie**. "Delfland heeft de ambitie om in 2025 energieneutraal te zijn en dat gaan we halen. We werken nu aan een voorstel voor de aanschaf van windmolens en zonnepanelen, we zullen steeds meer met groen gas gaan werken en ik verwacht dat we in 2050 zelfs geheel zelfvoorzienend kunnen zijn. Ondertussen willen we het innovatief denken

en toepassen binnen de organisatie opporren en aansporen. We organiseren tegenwoordig bijvoorbeeld elke maand een Innovatielunch waarop medewerkers uit de hele organisatie kunnen aanschuiven en hun ideeën delen en met de beste ideeën gaan we vervolgens aan de slag. Door het structureel op de agenda te zetten, raken mensen steeds gemotiveerder. Ik heb het idee dat geleidelijk aan de hele organisatie omgaat en het belang ziet. En zo'n zomer als deze (2018) draagt daar natuurlijk ook aan bij."

Han van Olphen was als voorzitter betrokken bij de Gemeenschappelijke Regeling (GR) Grondwateronttrekking Delft Noord. "Deze GR is opgericht in 2009, nadat DSM aangaf geen grondwater meer nodig te hebben voor de productie. Op de locatie van DSM in Delft Noord is sinds 1916 grondwater opgepompt. De GR heeft deze grondwateronttrekking overgenomen, omdat plotseling stoppen met oppompen van grondwater schade aan de omgeving kan veroorzaken. Aanvankelijk was ook de provincie lid van de GR, maar die is in 2014 uitgetreden. Mijn rol was om als onafhankelijk voorzitter afspraken te maken voor een verantwoorde afbouw van de onttrekking. Hoewel dit niet zonder slag of stoot ging zijn we uiteindelijk op 1 januari 2016 gestopt met de GR en zijn er goede afspraken gemaakt."

Wethouder **Stephan Brandligt** heeft bij de gemeente **Delft** Duurzaamheid en Financiën in zijn portefeuille. Hij was namens Delft bestuurlijk betrokken bij de GR. Hij reflecteert op de

Wethouder Brandligt, gemeente Delft

samenwerking tussen beide overheden de afgelopen vier jaar: "Ik ben nu zes jaar wethouder en ik ken zowel de vorige als de huidige hoogheemraden allemaal persoonlijk. Dat vind ik een goed teken. De afgelopen vier jaar waren best turbulent. We hebben op twee belangrijke dossiers besloten tot '*agree to disagree*'. Naast de afschaffing van de kwijschelding was dat de gemeenschappelijke regeling die wij met de provincie en het hoogheemraadschap hadden opgetuigd voor het vraagstuk rond grondwateronttrekking in Delft Noord. In beide gevallen hadden wij en het hoogheemraadschap een verschillende opvatting over de

verantwoordelijkheid van het hoogheemraadschap."

Meer in het algemeen zegt Stephan Brandligt daarover: "Zowel intern als extern neemt het belang van integraal samenwerken toe. Het hoogheemraadschap heeft hetzelfde probleem als wij als gemeente; we willen meer dan waar we geld voor hebben. Daarom moeten we wat we doen zo efficiënt mogelijk doen en integraler. Als je geld aan A uitgeeft, wil je het liefst dat het ook aan B en C bijdraagt. We zouden als gemeente en hoogheemraadschap nog eerder met elkaar om tafel kunnen om deze winst op zoveel mogelijk vlakken te bereiken. We moeten meer samenwerken dan ooit! Daarvoor is het onder andere nodig dat het hoogheemraadschap zich beseft dat wanneer zij in het ruimtelijk domein ingrijpen, dit ook een sociale impact heeft. Dat is al 500 jaar zo. Laatst las ik in een traktaat uit 1500 over inwoners die klaagden over de bomen op de dijk die het hoogheemraadschap met het oog op de veiligheid had gekapt. Niets nieuws dus! Toch denk ik dat de uitdaging voor het hoogheemraadschap ligt in een zodanige organisatie van haar ingrijpen, dat het niet zozeer de sociale impact daarvan beperkt, maar juist een zo positief mogelijke sociale impact heeft. Als overheid is het belangrijk om van buiten naar binnen te kijken. Te weten hoe je gezien wordt en welke conclusies je daaruit moet trekken voor je handelen. Dat geldt voor ons als gemeente en ook voor het hoogheemraadschap."

De samenwerking tussen Delft en Delfland strekt zich uit over vrijwel alle portefeuilles en is op sommige onderdelen zeer intensief. Bijvoorbeeld om ervoor te zorgen, dat mensen in de

Grote Plas van Delftse Hout kunnen zwemmen. Wethouder Brandligt: "Het vergt heel wat inspanning om het water blauwalg-vrij te krijgen. De ambtelijke lijnen zijn kort en met de voorstellen die wij van het hoogheemraadschap kregen, konden we vrijwel altijd meteen instemmen. En over deze voorstellen was binnen het hoogheemraadschap ook overeenstemming." Hij benadrukt dat op het gebied van klimaatadaptatie samenwerking ook onmisbaar is: "We zijn als lokale overheden heel versnipperd en om een uitdaging als klimaatverandering het hoofd te kunnen bieden, kun je niet anders dan over je eigen grenzen heen kijken en investeringen doen die misschien niet direct resultaten in jouw gebied opleveren, maar wel bijdragen aan een groter geheel waar je ook deel van uitmaakt. Dat vergt wat lenigheid in de raden en dat vraagt bestuurders die dat verdedigen. Ik wil hier de komende tijd in ieder geval voor gaan staan!"

Han van Olphen keert na deze bestuursperiode niet terug als bestuurder. Terug- en vooruitkijkend ziet hij de volgende uitdagingen en opgaven voor Delfland: "Het Hoogheemraadschap heeft een begroting van zo'n 250 miljoen per jaar en ruim de helft daarvan wordt besteed aan de zuivering. We hebben 15 jaar geleden ongeveer 700 miljoen geïnvesteerd in de afvalwaterzuiveringsinstallatie in de Harnaschpolder en die investering wordt betaald uit de zuiveringsheffing die inwoners en bedrijven betalen. We zijn nu volop bezig met het voorbereiden op toekomstige ontwikkelingen en thema's als waterbewustzijn en circulaire economie. Dat betekent dat wij proberen om te anticiperen op nieuwe ontwikkelingen en ons niet vast te leggen op investeringen voor 30 jaar of meer. Dit is een moeilijk proces, maar ik denk en hoop dat wij over ongeveer vijf jaar meer duidelijkheid hebben en beslissingen kunnen nemen over maatregelen voor de toekomst. Daar zal ik dan zeker trots op zijn."

Grote Schoonmaak Gemaal Morsestraat Den Haag

Help! Het klimaat verandert

Het werk van een waterschap wordt complexer. De omgeving verandert als gevolg van menselijk gedrag bijvoorbeeld de verstedelijking. Maar ook het klimaat zorgt voor grote

veranderingen in hoe een waterschap werkt. Het weer wordt extremer. Hoogheemraad **Marcel Houtzager**: "In mijn portefeuille waren de belangrijkste punten: stevige dijken en klimaatadaptatie. Het programma voor stevige dijken loopt goed. Het beheer van dijken is heel recht toe recht aan. Je meet een dijk en als hij niet voldoet, komt-ie op een lijst en ga je kijken hoe je hem kunt verbeteren. Ik heb het gevoel dat we dat goed onder de knie hebben. Klimaatadaptatie is een nieuwe tak van sport van het waterschap. Hierbij is het niet: 'Deze dijk is van ons.' Dit gaat over het opvangen van de gevolgen van de klimaatverandering. Het regent minder, maar buien zijn intensiever en we hebben te maken met grotere periodes van droogte en hittestress. De meeste maatregelen kunnen in het particulier domein, de gemeentelijke openbare ruimte en door bedrijven genomen worden, maar wij voelen ons verantwoordelijk, omdat wij over water gaan. Dus we hebben een programma gemaakt en richten ons op

bewustwording. In dat kader leggen we contacten met nieuwe spelers in het veld zoals woningcorporaties en scholen."

Een voorbeeld hiervan zijn groenblauwe schoolpleinen, zoals gerealiseerd bij **Openbare Basisschool De Parachute** in Voorburg. **Mariella Ditmar** is er directeur: "We waren al bezig met het ontwerp van een groen schoolplein om kinderen meer spel- en natuurbeleving te bieden. Toen kwam ik op een informele gelegenheid Marcel Houtzager tegen. Hij wist via de gemeente dat wij hiermee bezig waren en vroeg of wij geen groenblauw schoolplein wilden, waarmee we ook het waterbewustzijn van de kinderen zouden kunnen vergroten. Dat was de eerste keer dat ik hierover hoorde. Ik vond het een leuke uitdaging. Het gaat mooi hand in hand, groen en blauw, en het paste perfect in onze visie om kinderen meer te laten bewegen in een natuurlijke leefomgeving. Daar horen planten en water bij. Eigenlijk is het een heel logische combinatie, maar het is niet iets waar je automatisch aan denkt."

Loes Zwenger was als actieve ouder projectleider voor het groenblauwe schoolplein: "Bij de presentatie van het eerste ontwerp van ons nieuwe groene schoolplein in mei 2016, schoof een ambtenaar van Delfland aan. Samen bespraken we de blauwe maatregelen die mogelijk waren. Zo kwamen de parkstenen met wadi³ in ons definitieve ontwerp.

Mariella Ditmar en Loes Zwenger

³ Een wadi is een laagte waarin het regenwater zich kan verzamelen en in de bodem kan worden opgenomen. Meestal is een wadi beplant met gras of biezengras. Een wadi helpt

Bureau RIS, het ontwerp bureau waarmee we samenwerkten, werkte alles uit in een ontwerpboekje met veel overzichtskaartjes en beelden. Dat overtuigde ook. En leerkrachten en ouders waren meteen enthousiast toen ze zagen hoe mooi het plein werd.”

Groen-blauw schoolplein bij De Parachute (foto: Thierry Schut)

De opening van het plein ging gepaard met een schoolbreed project. Enkele weken gingen kinderen aan de slag met thema's rondom het groenblauwe plein. De betrokken ambtenaar van Delfland gaf gastlessen aan de bovenbouw over hoe verschillende ondergronden water verschillend opnemen. Toen het project meer ging kosten, heeft Delfland ook meer bijgedragen. Ook nazorg bleek belangrijk. Mariella Ditmar: "Delfland is een super betrokken partner; ook nu nog. Op dit moment proberen we samen met hen een oplossing te vinden voor het feit dat de

parkstenen niet werken als verwacht. Het idee was dat het regenwater via de parkstenen naar de lager gelegen wadi zou worden geleid, maar na een stortbui blijft het water in plassen op het plein staan. Dat is een tegenvaller, maar er zijn al verbeteringen aangebracht en ik heb er alle vertrouwen in dat we dit samen met het hoogheemraadschap, de gemeente en de hovenier kunnen oplossen. Het hoort bij het samen pionieren." Zowel Mariella als Loes staan open voor een vervolg in de toekomst: Als Delfland in de toekomst leuke ideeën heeft over hoe we de zichtbaarheid van water verder kunnen vergroten, staan we daar zeker voor open met lespakketten en gastlessen van medewerkers van het hoogheemraadschap. Daar waren de kinderen heel enthousiast over!"

Ook met gemeenten tracht Delfland afspraken te maken over maatregelen om de verandering van het klimaat op te vangen. **Hanny Vrieswijk** en **Kees van Schieveen** werken bij de gemeente **Pijnacker-Nootdorp**, respectievelijk als watercoördinator en als teamleider Inrichting en Beheer Openbare Ruimte. Hanny is van het schone en Kees van het vieze water. Ze werken beiden nauw samen met Delfland. "Wij zijn er trots op dat wij als eerste gemeente in Delfland met het Hoogheemraadschap een Waterklimaatplan hebben opgesteld. Het leek ons goed om bewuster met het klimaat bezig te zijn en Delfland was gelijk heel enthousiast. Samen hebben we 50 klimaatbestendige maatregelen geformuleerd en die kan iedereen vinden op een heel

Hanny Vrieswijk, Pijnacker-Nootdorp

verdroging van de bodem tegen te gaan, vormt een buffer bij overvloedige regenval, en draagt bij aan de zuivering van het water.

gebruiksvriendelijke kaart op onze website. Anders dan in eerdere waterplannen, hebben we in dit plan veel aandacht voor waterbewustzijn van inwoners en zijn we meer op communicatie gericht. Dat is echt een trendbreuk. We hebben een communicatieagenda en maken filmpjes die we op social media delen om inwoners op de hoogte te houden, dat werkt heel goed.”

Van Schieveen: “Een onderdeel van het plan zijn de klimaatbestendige pilots, bijvoorbeeld in Klapwijk. Deze oude wijk is erg verzakt, je kijkt bij sommige woningen bijna onder de fundering door. Samen met inwoners richten we dit klimaatbestendig opnieuw in. Er is een Facebook-pagina, we versturen digitale nieuwsbrieven en hebben een aantal kennisavonden gehad. Dat was een verzoek van de inwoners op een van de eerste bijeenkomsten: zij misten kennis over bepaalde onderwerpen zoals riolering en bodemdaling. Delfland is partner in het project en doet mee aan deze avonden.”

Vrieswijk vult aan: “Doordat we allerlei partners en medewerkers door de hele organisatie hebben betrokken bij het opstellen van dit document, merken we nu dat iedereen meer op de toekomst en het grotere belang is gericht. Een voorbeeld: Een tuinder in de gemeente moest een slootje dempen en dus ergens nieuw water graven en daar was haast bij. In het Waterklimaatplan geven we aan dat we de Goudenregensingel wilden verbreden, deze watergang ligt op de rand van zijn erf. Wij hebben toen een beetje meebetaald en Delfland heeft heel snel een vergunning kunnen leveren. Juist in de kleine dingetjes, in de kansen die we samen grijpen, kun je zien hoe goed we op elkaar ingespeeld zijn.”

Het past allemaal in de visie van Delfland. Marcel Houtzager: “Klimaatadaptatie is een proces van onderop. We zoeken samenwerking op en stimuleren wijkinitiatieven. Niet met subsidies, maar met stimuleringsgeld. Vroeger moesten mensen door allerlei aanvraagformulieren heen voor een regenton, ik wil een stimuleringsregeling gericht op effect. We streven ernaar klimaatadaptatie in het handboek openbare ruimte van gemeenten te krijgen. In Den Haag worden nog steeds nieuwe pleinen op cement aangelegd, daar kan het water niet doorheen. We moeten veel praten, veel laten zien en veel stimuleren.’ Waterbewustzijn staat daarbij centraal. “We kunnen nog veel meer doen om het bewustzijn bij inwoners te vergroten. Om te beginnen moeten we anders handelen. De luiken moeten open. En we moeten laten zien wat we doen. Bij onze zuiveringsinstallatie aan de snelweg moet een groot bord staan met wat we doen. Delfland met een boot op het varende corso. Actief publiciteit zoeken. Dat soort onconventionele dingen.”

Hij vervolgt: “Ik heb twee dromen: Dat we het regenwater dat in de wijk valt kunnen vasthouden en gebruiken bij droogte. Delfland heeft veel zandgrond, daarin heb je veel mogelijkheden om ondergronds op te slaan. En dat de 30 procent hemelwater die in het riool terechtkomt gescheiden zal worden. De zuiveringsinstallaties kosten ons per jaar zo’n 100 miljoen en daar zouden we dus zo’n 30 procent op kunnen besparen. Niet iedereen is het al eens over deze investering, maar ik hoop echt dat deze er komt. We zitten qua regenwater nu al in de situatie die voor 2050 was voorspeld. Vooruitkijken is noodzakelijk.”

Nieuwe samenwerking

Antoinette Jans was al negen jaar lid van de Verenigde Vergadering, toen ze in september 2017 hoogheemraad bij Delfland werd. In de anderhalf jaar die voor haar lag moest ze keuzes maken waarop ze haar pijlen zou richten. "De brede opgave is watersystemen en ecologische waterkwaliteit. We investeren in het watersysteem. We hebben de Boezemvisie afgerond en een strategie voor bodemdaling vastgesteld. Dit thema krijgt steeds meer aandacht. Het is

een maatschappelijk probleem, daarom werken we de strategie verder uit met gemeenten, de provincie en bijvoorbeeld LTO, zodat er concrete maatregelen worden onderzocht. Het beleid voor vissen is ook op streek. En bij vaarwegbeheer hebben we de pilot Strijp/Reijnerwetering. Op al deze punten uit het coalitieakkoord hebben we deze periode resultaten geboekt. Daarnaast heb ik een nieuw thema **Kroos** op de agenda gezet. Dit is iets dat leeft bij de mensen. En, hoewel dit niet eenduidig is, vind ik dat wij als hoogheemraadschap hier een verantwoordelijkheid hebben. Als de gracht dicht ligt is het slecht voor plant en dier. Hoe het precies zit met de gevolgen van kroos en wat eraan gedaan kan worden, zoeken we nu uit in praktijkproeven. Naast het opdoen van meer kennis en ervaring op dit thema

gaat het heel direct over waterbewustzijn en maatschappelijke betrokkenheid. We doen dat bijvoorbeeld met bewoners in Den Hoorn. In augustus heeft studentenvereniging Virgiel⁴ geholpen met het ontgroenen van de grachten. Ook vragen we medewerkers om op weg naar huis te kijken hoe het ervoor staat in het water waar ze langsrijden. Daar zijn ook veel reacties op gekomen. Ik ben blij om deze betrokkenheid te merken."

Marjoleine Meijs organiseerde dit jaar de kennismakingsperiode voor nieuwe leden van **Virgiel**. Ze vertelt hoe de samenwerking tot stand kwam: "Binnen de kennismakingstijd voor eerstejaars willen we altijd een maatschappelijk blok inbouwen. Dat heeft als doel om de nieuwe leden ervan bewust te maken dat ze onderdeel uitmaken van de stad en een verantwoordelijkheid hebben richting de gemeenschap. Het is best lastig hiervoor ieder jaar een geschikt project te vinden. Zo ook dit jaar. Op een gegeven moment werden we benaderd door een paar medewerkers van het Hoogheemraadschap van Delfland. Zij hadden een goed idee om de nieuwe lichte Virgiel-leden te laten helpen bij

Delftse studenten aan het werk op 28 augustus 2018 bij de Molslaan

⁴ Officiële naam is Katholieke Studentenvereniging Sanctus Virgilius, de grootste studentenvereniging van Delft.

het scheppen van kroos uit de Delftse grachten. Wij hadden nog geen invulling gegeven aan het maatschappelijk blok en zij wilden iets uitproberen in de stad dat zichtbaar was en zou bijdragen aan waterbewustzijn. Eigenlijk kwam Delfland als geroepen! Op de dag van de actie kwamen de eerstejaars met de bus vanuit Spijkenisse. De medewerker van Delfland legde uit wat het vraagstuk rond kroos betekent en wat het Hoogheemraadschap daarin allemaal

Marjoleine Meijs (l) & Benthe Spruijt van Virgiel

uitprobeert. Vervolgens kreeg iedereen een fluorescerend hesje en waren er visnetjes, prikstokken, kruiwagens etc. Uiteraard hadden we van tevoren gecheckt of iedereen wel kon zwemmen. We wilden natuurlijk geen ongelukken. Het was grappig om te zien, dat na verloop van tijd de eerstejaars vanuit hun technische achtergrond steeds creatiever werden met hoe ze het kroos in het midden van de gracht konden bereiken. Het is zwaar werk en aan het eind van de ochtend was iedereen wel moe. Er is ongeveer anderhalve ton kroos uit de gracht gehaald en dan is er nog niet alles uit!”

Benthe Spruijt is bestuurslid Extern van Virgiel vult aan: “Deze letterlijke vorm van ontgroenen past bovendien binnen ons doel om de vereniging te vergroenen en onze leden meer duurzaam gedrag bij te brengen. Dit is denk ik ontstaan vanuit een combinatie van idealisme, de technische achtergrond van onze leden en gewoon geldbesparing. We maken ons pand duurzamer en dat willen we

ook doen in de studentenhuizen die we in beheer hebben. Het mooiste zou natuurlijk zijn als alle 170 studentenhuizen waar onze leden wonen duurzamer worden.”

Naast Kroos omvat de portefeuille van Antoinette Jans de brede opgave van watersystemen en ecologische waterkwaliteit. “We investeren in het watersysteem. Dat is een complex geheel van watergangen, gemalen en stuwen die we op orde moeten houden en in dit kader hebben we de laatste tijd ook nieuwe waterbergingen geopend. Dit gebeurt in nauwe samenwerking met de bewoners en andere betrokkenen. Dat is ongelooflijk belangrijk om ons te beseffen. Wij werken in de achtertuin van mensen. Heel dichtbij. Daar kun je niet zomaar graven. Dat moet in overleg. Dat is enorm belangrijk voor het succes en draagvlak van het waterschap. Daarbij kunnen we niet zonder de samenwerking met de gemeenten.”

De als laatste aangetreden hoogheemraad van Delfland geeft aan, dat bij waternatuur haar hart ligt. Een aantal voorbeelden van hoe dit in de afgelopen periode is gerealiseerd. “De kerntaak Droge voeten kun je op allerlei manieren invullen. Peilbeheer, voormalen, baggeren, maaien, dat is de uitvoering. Het maaibeheer hebben we in overleg met de hengelsporters aangepakt. De vissen varen hier wel bij. Dat is een mooi voorbeeld. Waterberging ‘De Bergboezem’ is medio 2018 feestelijk geopend. Dit vind ik een mooi voorbeeld van een heel andere benadering van waterbeheer. Hier zijn ontzettend veel gesprekken gevoerd om alle mensen in het gebied mee te krijgen en hun wensen zoveel mogelijk mee te nemen en dat is gelukt. Ook het openstellen van de watergang Strijp/Reijnerwetering voor recreatievaart, is niet vanzelfsprekend. We hadden vanuit het voorkomen van schade aan de oevers dit kunnen tegenhouden. Maar nu proberen we het uit en monitoren we de gevolgen voor de waterplanten als onderdeel van de ecologische waterkwaliteit. Ondertussen kunnen de

burgers ervan genieten. In de Schieveense polder hebben we een zomer- en een winterpeil ingevoerd. De weidevogels die komen overwinteren hebben daar een plek. De natuurbeleving krijgt ook een impuls. En tot slot hebben we het beleid rond ecologische waterkwaliteit 'vergroend' met een uitgebreid maatregelenpakket. Met dit soort dingen laten we zien dat we openstaan voor andere belangen. We hebben niet het alleenrecht op water."

De totstandkoming van een nieuwe waterberging in de **Oude Polder** is in nauwe samenwerking met de gemeente Pijnacker-Nootdorp tot stand gekomen. Volgens Hanny Vrieswijk en Kees van Schieveen, ambtenaren bij genoemde gemeente, is dit een voorbeeld van de nieuwe samenwerkingsstijl. De samenwerking is erg veranderd volgens van Schieveen: "De oude waterschapsman was de 'baas van het water'. Die stond iets boven de gemeente. Ik denk dat daar met het grootschalige wateroverlast aan het begin van de 21^e eeuw verandering in gekomen is. Langzaam kwam het besef dat zij het niet alleen kunnen. Net zoals bij gemeenten het besef is gekomen dat wij de inwoners moeten betrekken. Tegenwoordig denk ik dat we op het punt staan dat we de inwoner als onze gezamenlijke klant zien. De waterberging in de Oude Polder die we in juli 2018 feestelijk geopend hebben, is daar een mooi voorbeeld van. Daar hebben we speel- en fitnessstoestellen geplaatst om de ruimte goed te benutten. Dat had het Hoogheemraadschap vroeger echt niet goedgekeurd, nu wel. Ze staan meer open voor de belangen van anderen."

Kees van Schieveen, Pijnacker-Nootdorp

Fotoverantwoording

Alle foto's zijn gemaakt voor en eigendom van Delfland, met uitzondering van:

- Foto Bram Meijer (privé-foto gebruikt met toestemming)
- Foto Hanny Vrieswijk (privé-foto gebruikt met toestemming)
- Foto Kees van Schieveen (privé-foto gebruikt met toestemming)
- Foto Stephan Brandligt (foto gemeentelijke website; gebruikt met toestemming)
- Foto Maritza van Assen (privé-foto gebruikt met toestemming)
- Foto Mariella Ditmar en Loes Zwenger (privé-foto gebruikt met toestemming)

